

Міжнародна економіка

УДК 338.24(594):339.9.05-044.372«199/200»

Краснопьоров Петро Вікторович

старший викладач

кафедри фундаментальних дисциплін та радіотехніки

Харківський національний університет повітряних сил імені Івана Кожедуба;

аспірант кафедри економіки та права

Харківського гуманітарного університету

«Народна українська академія»

Красноперов Петр Викторович

старший преподаватель

кафедры фундаментальных дисциплин и радиотехники

Харьковский национальный университет воздушных Сил имени Ивана Кожедуба;

аспирант кафедры экономики и права

Харьковского гуманитарного университета

«Народная Украинская Академия»

Krasnopyorov Peter

Senior Lecturer of the

Department of Fundamental Disciplines and Radioequipment

Kharkiv National Ivan Kozhedub Air Force University;

Post-Graduate Student of the

Kharkiv University of Humanities

"Popular Ukrainian Academy"

ORCID: 0000-0003-4577-1565

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНДОНЕЗІЇ ПІД ЧАС
ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ 1997-98 рр. та 2008-09 рр.**

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИКИ
ИНДОНЕЗИИ ВО ВРЕМЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ 1997-98**

гг. и 2008-09 гг.

**STATE REGULATION OF THE ECONOMY OF INDONESIA DURING
ECONOMIC CRISES OF 1997-98 and 2008-09**

Анотація. У статті розглядається економіка Індонезії під час двох хвиль економічних криз: Азійської фінансово-економічної кризи 1997-98 рр. та світової економічної кризи 2008-09 рр. – надається статистичний матеріал та проводиться дослідження розвитку цих криз та їх наслідки для економіки та суспільства Індонезії.

Протягом останніх 30 років зростання ВВП Індонезії складало приблизно 5-7% на рік, але за винятком періоду Азійської фінансово-економічної кризи 1997-98 рр., коли економіка країни сильно постраждала від кризи. Протягом статті надається порівняльний аналіз успіхів та невдач різних моделей державного регулювання протягом економічних криз 1997-98 рр. та 2008-09 рр. У статті надається порівняльна таблиця моделі керування економікою Індонезії в умовах цих двох криз.

Робляться висновки щодо причин протилежно різних економічних результатів цих криз, а також робиться висновок про те, що досвід Індонезії у подоланні економічних криз може бути корисний для України.

Нажаль, більшість економічних реформ які впроваджувались в Україні протягом останніх 30 років не дали бажаного результату. В Україні, на відміну від Індонезії, в основному не спостерігалось високих темпів економічного зростання протягом останніх 30 років. У той час, як Індонезія змогла зробити помітні успіхи у економічному розвитку протягом останніх 30-40 років.

Ключові слова: економіка Індонезії, економічні кризи, Азійська фінансово-економічна криза 1997-98 рр., світова економічна криза 2008-09 рр., державне регулювання економіки.

Анотація. В статті розглядається економіка Індонезії в час двох хвиль економічних криз: Азійського фінансово-економічного кризису 1997-98 рр. і світового економічного кризису 2008-9 рр. Представлено статистичний матеріал і проводиться дослідження розвитку цих криз і наслідки цих криз для економіки і суспільства Індонезії.

В час останніх 30 років ріст ВВП Індонезії становив приблизно 5-7% в рік, за винятком періоду Азійського фінансово-економічного кризису 1997-98 рр., коли економіка цієї країни сильно постраждала від кризи. На протязі статті робиться порівняльний аналіз успіхів і невдач різних моделей державного регулювання в час економічних криз 1997-98 рр. і 2008-09 рр. В статті наводиться порівняльна таблиця моделей державного регулювання економіки Індонезії в умовах цих двох криз.

Аналізуються причини і робляться висновки по відношенню до принципово різних економічних результатів економічних криз 1997-98 рр. і 2008-09 рр. для економіки Індонезії. Також робиться висновок про те, що досвід Індонезії в подоланні економічних криз може бути корисним і для України.

К сожалению, большинство экономических реформ, которые проводились на Украине на протяжении последних 30 лет не дали желаемого результата. В Украине, в отличие от Индонезии, в основном не наблюдались высокие темпы экономического роста в течение последних 30 лет. В тоже время Индонезия смогла сделать значительные

успехи в своем экономическом развитии на протяжении последних 30-40 лет.

Ключевые слова: экономика Индонезии, экономические кризисы, Азиатский финансово-экономический кризис 1997-98 гг., мировой экономический кризис 2008-09 гг., государственное регулирование экономики.

Summary. *The article is analyzing the models of state regulation of the economy of Indonesia throughout the Asian financial economic crisis of 1997-98 and the World economic crisis of 2008-09 and the effects on the national economy of Indonesia.*

The statistics of economic development (GDP and GDP per capita and other social and economic indicators) of Indonesia are analyzed and several graphs and tables have been created for the scientific research purposes.

According to the research data, it has been proved that Indonesia has been constantly improving its major economic indicators (like GDP per capita, especially in comparison to the world average level) showing 5-7% rate of economic growth, only with the exception of the period of the Asian financial-economic crisis of 1997-98, when the country's economy was hit hard by the crisis. Throughout the article the comparative analysis of successes and failures of different models of state regulation during the economic crises of 1997-98 and 2008-09 is given. The article provides a comparative table of the model for the management of the economy in Indonesia throughout the two crises periods.

The experience of Indonesia indicates that the correct and responsible, effective macroeconomic policy of the government during the world economic crises has very important meaning for the national economy of the respective country. The experience of Indonesia in successful overcome and avoiding of the international crisis of 2008-09 – is interesting and useful for the governments,

committees and ministries of economic development, as well as for economists in Ukraine and other countries of the world.

Unfortunately, all the economic reforms that have been implemented in Ukraine over the last 30 years have not produced the desired result. In Ukraine, in contrast to Indonesia, no high levels of economic growth were observed during the recent 30 years. In the process of 1990s economic reforms in Ukraine, there was a sharp decline in production and a great portion of the working-age population was forced to leave the country in search of better-paid jobs abroad. On the other hand, through sound economic policies, Indonesia has been able to make significant strides in creating a modern, powerful economy throughout the recent 30-40 years. At the moment the GDP of Indonesia is the 7th largest in the world (behind Germany and Russia and before Brazil).

***Key words:** economic crises, state interventionism, crisis management, models of economic regulation, economy of Indonesia.*

Постановка проблеми. Спроможність уряду країни знайти виходи у кризових ситуаціях для економіки країни, рішення, які приймає уряд країни для подолання економічної кризи – це предмет економіко-наукового дискурсу у багатьох країнах світу. Економічна політика уряду та держави під час економічних криз (глобальних або регіональних) – є однією з найбільш актуальних проблем для сучасної економічної науки. Проаналізуємо у цієї статті державне регулювання економіки та економічну політику уряду Індонезії під час подолання Азійської фінансово-економічної кризи 1997-98 рр. та світової економічної кризи 2008-09 рр..

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізу стану економіки Індонезії у Радянському Союзі були присвячені праці з економіки цієї країни видатних радянських східознавців, як: А.А. Губер

[1],[2],[3], Г.І. Чуфрина [4], В.І. Антіпова [5], В.Я. Архіпова [6], К.В. Новікова [7], Ю.А. Сотнікова [8], Г.С. Шабаліної [9].

На пострадянському просторі серед публікацій останніх років, присвячених розвитку економіки Індонезії можна відмітити такі публікації, як стаття Л.Ф. Пахомової «Индонезия: выбор модели социально-экономического развития» [10], серія статей харківського дослідника Антона Романовича Галушка-Адайкіна [11; 12], а також стаття Л.В. Шкваря «Экономика Индонезии: современные тенденции»[13].

А також слід відмітити публікації А.В. Попова «Экономика Индонезии: современное состояние и тенденции развития» [14], «Шариатский сектор экономики Индонезии» [15], «Перспективы атомной энергетики Индонезии» [16], «Тенденции развития горнодобывающей промышленности Индонезии» [17].

Серед зарубіжних дослідників економіки Індонезії, слід відмітити такі праці, як: Anne Booth, Peter McCawley "The Indonesian Economy during the Soeharto era"[18], Richard Robison "Indonesia: The Rise of Capital"[19], Anne Booth. "The Indonesian Economy in the Nineteenth and Twentieth Centuries: A History of Missed Opportunities" [20]; Donald K. Emmerson, Editor. "Indonesia beyond Suharto: Polity, Economy, Society, Transition" [21]; Hal Hill. "The Indonesian Economy" [22]; Howard Dick, Vincent J.H. Houben, J. Thomas Lindblad, Thee Kian Wie. "The Emergence of a National Economy: An Economic History of Indonesia, 1800 – 2000." [23]; Thee Kian Wie, "Recollections: The Indonesian Economy, 1950s – 1990s" [24]; J. Thomas Lindblad. "Bridges to New Business: The Economic Decolonization of Indonesia" [25]; Thee Kian Wie. "Indonesia's Economy since Independence." [26]; "Diagnosing the Indonesian Economy: Toward Inclusive and Green Growth." Ed.by H. Hill, M.E. Khan and J. Zhuang [27]; Jami S. Davidson. "Indonesia's Changing Political Economy. Governing the Roads" [28]; Anne Booth. "Economic Change in Modern Indonesia: Colonial and Post-

colonial Comparisons" [29]; Ginandjar Kartasasmita, Joseph J. Stern. "Reinventing Indonesia" [30]. А також слід відмітити журнал "The Bulletin of Indonesian Economic Studies" [31], який видається в Австралії, та цілком присвячений проблемам економіки Індонезії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз моделі державного регулювання економіки Індонезії, під час переходу від диктатури Сухарто до буржуазної демократії та під час Азійської фінансово-економічної кризи 1998-99 рр. та світової економічної кризи 2008-09 рр.

Виклад основного матеріалу. Найбільша країна мусульманського світу з самою великою економікою Південно-Східної Азії, Індонезія, демонструючи в останні роки стійкі темпи економічного зростання на рівні близько 5% в рік, поступово наближається до групи світових лідерів по виробництву ВВП. На даний момент обсяг Валового Внутрішнього Продукту Індонезії складає 3,328,288 млн. дол. (розрахований за паритетом купівельної спроможності на 2020 рік за даними МВФ) [32].

За цим показником країна займає 7е місце у світі. І має шанси обійти за цим показником Росію та Німеччину (які поки що мають обсяг ВВП дещо більший, ніж Індонезія). А до 2030 року, за даними ряду міжнародних організацій, ВВП Індонезії може зрости до 5,4 трлн. дол. (5е місце), а ще через 20 років – до 10,5 трлн. дол. (4е місце у світі) [33, с. 7].

Станом на 2020 рік населення Індонезії складає 266,911,900, що ставить цю країну на 4е місце у світі за розміром населення [34].

Темпи економічного зростання Індонезії протягом останніх років та останніх десятиліть були стабільно високими, як правило вищі ніж темпи зростання світової економіки в цілому.

Таблиця 1

Темпи розвитку економіки Індонезії (зростання ВВП)

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Темпи зростання ВВП В'єтнаму	6.4%	6.2%	6.0%	5.6%	5.0%	4.9%	5.0%	5.1%	5.2%	5,0%

Джерело: за даними countryeconomy.com [35]

Проте, слід відмітити, що за показником ВВП на душу населення Індонезія все ще суттєво відстає від країн-світових лідерів та все ще має показник ВВП на душу населення нищій ніж середньосвітовий рівень.

Так, за даними Ангуса Медісона (видатного британського вченого, спеціаліста з економічної історії, та історичної статистики, 1926-2010), динаміка показників ВВП на душу населення Індонезії, відносно середньосвітового рівня мала наступний вигляд:

Таблиця 2

Рівень ВВП на душу населення в Індонезії у порівнянні зі середньосвітовим рівнем (1820-2010 рр.)

рік	середньосвітовий рівень	Індонезія
1820	712	528
1870	884	517
1913	1543	869
1950	2104	817
1960	2764	1015
1970	3725	1231
1980	4511	1898
1990	5149	2514
2000	6057	3229
2010	7814	4722

Джерело: (за даними Ангуса Медісона, у міжнародних доларах 1990 року) [36]

Якщо представити ці дані графічно, у вигляді діаграми, то картина буде мати наступний вигляд:

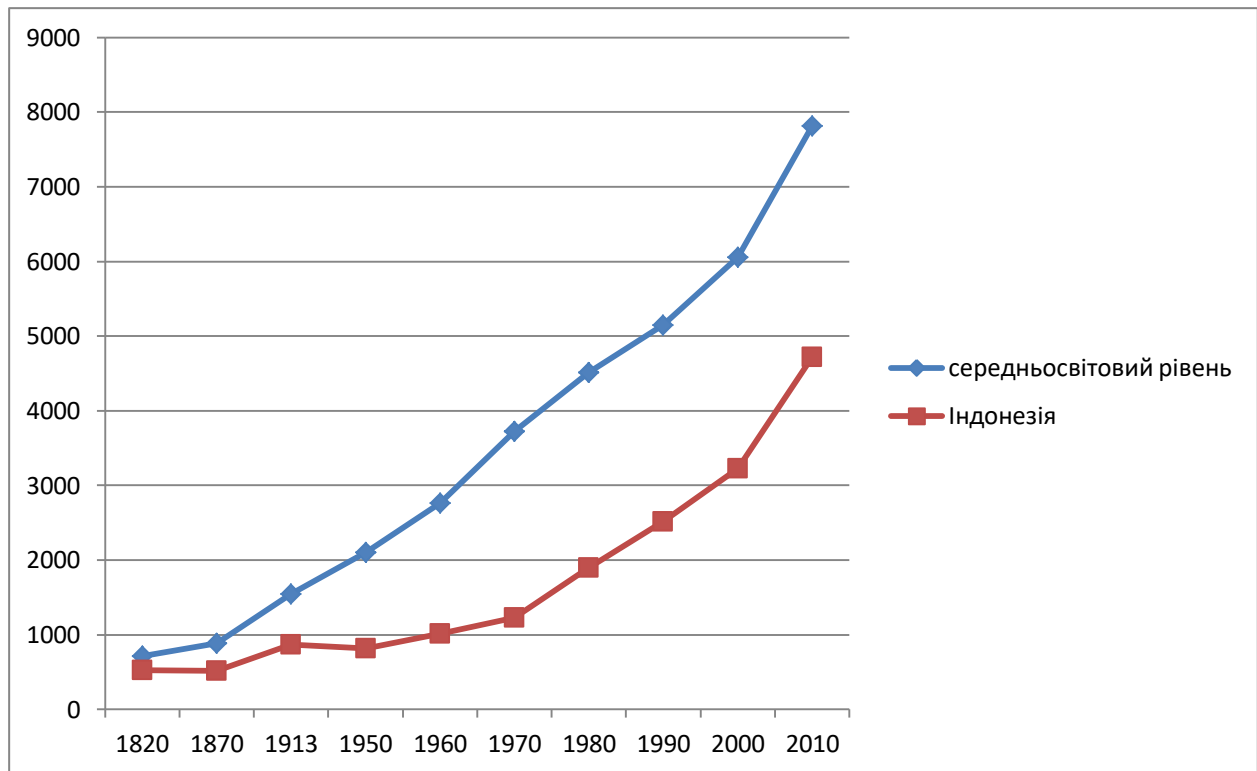

Рис. 1. Динаміка ВВП на душу населення у Індонезії у порівнянні зі середньосвітовим показником (1820-2010 рр.)

Джерело: за даними Ангуса Медісона (у міжнародних доларах 1990 року)

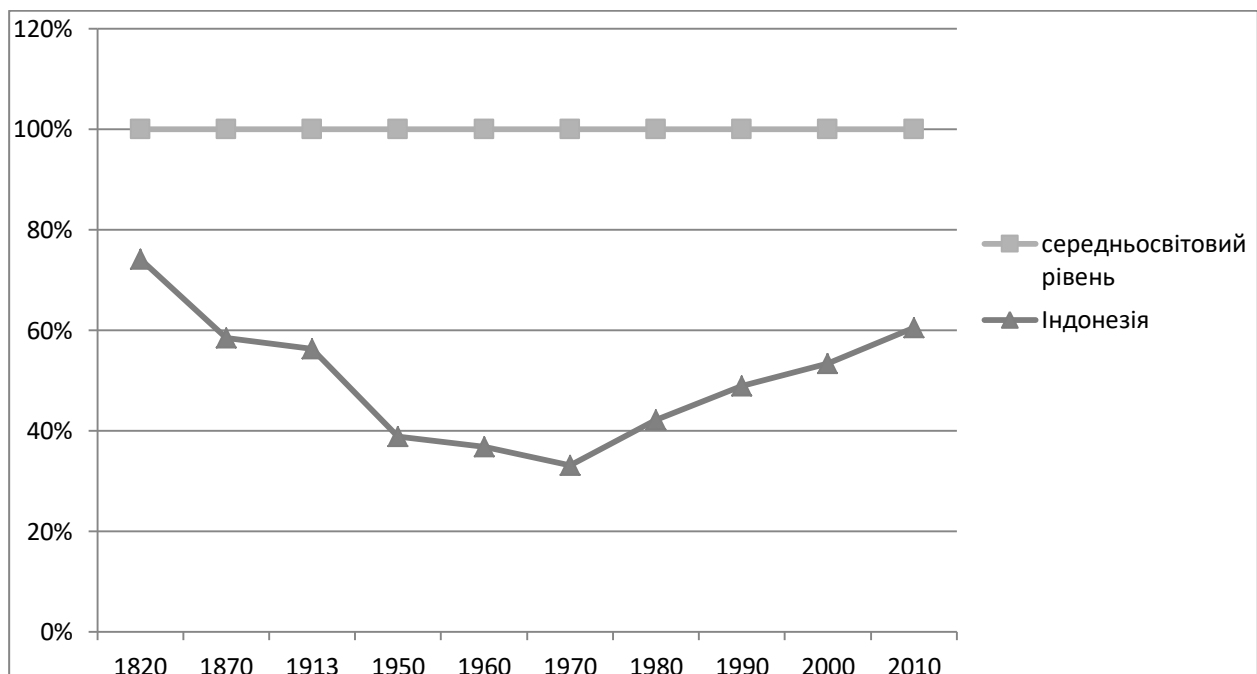

Рис. 2. Рівень Індонезії від середньосвітового рівня за ВВП на душу населення у % (середньосвітовий рівень=100%)

Джерело: за даними Ангуса Медісона

Як можна побачити з рисунку 2 – Індонезія (як і більшість інших колоніальних країн) відставала від середньосвітових показників за показником ВВП на душу населення, приблизно до 1970 року, - що було наслідком досить важкого для економіки країни періоду колоніальної залежності від Нідерландів (Голландська Ост-Індійська Компанія 1602-1800, Голландська Ост-Індія – 1800-1950). Але протягом 1970х років ця тенденція змінилася на протилежну, - Індонезія (як і деякі інші азійські країни, що розвиваються) почала вже скорочувати відрив від середньосвітових показників, «наздоганяти» країни-лідери.

Кризи в економічній історії Індонезії

Кризи є постійною властивістю глобальної економіки. Глобальна економічна рецесія 2008-09 рр. була найбільш серйозним економічним спадом з часів Великої Депресії 1929-1933 рр. Економічні кризи можуть мати руйнівний економічний, політичний та соціальний вплив, порушуючи траєкторію зростання країни, внаслідок чого можуть значно зрости державна заборгованість та виникнути соціальні негаразди.

Той факт, що немає універсальної «теорії кризи» призвів дослідників до того, щоб проводити детальний аналіз країн, заснований на теоріях пов'язаних з кризами, враховуючи обставини та нюанси кожної окремої країни. Наприклад, у випадку Азійської економічної кризи 1997-98 рр., наслідки відрізнялися суттєво по всьому регіону, - від поміркованого економічного падіння до глибокої економічної кризи та політичної нестабільності, в залежності від країни.

Індонезія – це країна яка найбільш цікава для дослідження. У своїй незалежній економічній історії Індонезія пережила дві серйозні економічні кризи, у середині 1960х років та у 1997-98 рр. Також, було два періоди, коли серйозна криза була широко очікувана, але була успішно відвернута, - у середині 1980-х та у 2008-09 рр. Як і з кризами в цілому, ці чотири

економічні події суттєво відрізняються за своїм походженням, суворістю, наслідками та засобами виходу з кризи.

Індонезійська економіка під час Азійської фінансово-економічної кризи 1997-1998 рр. та світової кризи 2008-09 рр.

Дві кризи мали дуже різний розвиток в Індонезії. Перша криза 1997-98 рр. почалась у Тайланді, та швидко розповсюдилась на сусідні країни Східної та Південно-Східної Азії, включно Індонезію. На противагу, економічна криза 2008-09 рр. мала чітко зовнішній характер відносно Південно-Східної Азії. Тобто, вона була викликана необачною фінансовою поведінкою та розвитком тіньових фінансових інструментів у основних фінансових центрах Нью-Йорку, Лондону та інших, та була посилена все більш слабким фінансовим регулюванням, та середовищем низької процентної ставки. Як тільки бум активів почав здуватися, особливо у сфері нерухомості та на фондових ринках, фінансові негаразди почали розвиватися швидко, заморожуючи глобальні фінансові ринки, результатом чого стали швидко зростаючі державні борги (завдяки як автоматичним стабілізаторам, так і корпоративній та фінансовій підтримці), що в свою чергу призвело до падіння реальної економіки.

Для економік країн, що розвиваються, як країни Південно-Східної Азії, існували три основні механізми трансмісії. По-перше, є ефект реальної економіки, результатом чого є падіння у попиті на експорт, що впливає як на ціни так і на об'єм виробництва, що посилюється зростанням протекціонізму у країнах ОЕСР. По-друге, це ефект фінансового зараження, від впливу фінансових установ та активів у країнах ОЕСР. По-третє, це ефект фінансового захисту, тобто, збочений результат надходження капіталу до юрисдикцій, які вважаються найкращими з тих, хто може захистити фінансові установи та вкладені в них кошти (хоча й криза почалась у цих країнах), у додаток до загального занепаду у міжнародних потоках капіталу, у міру того, як розвивається рецесія.

Таблиця 3

**Показники економічного розвитку Індонезії під час Азійської
фінансово-економічної кризи 1997-98 рр.**

	1996	1997	1998	1999
зростання/спад ВВП (%)	8,0%	4,7%	-13,10%	0,8%
Інфляція (%)	6,5%	11,6%	65,0%	24%

Джерело: [37]

Таблиця 4

**Показники економічного розвитку Індонезії під час світової
економічної кризи 2008-09 рр.**

	2007	2008	2009	2010
зростання ВВП(%) [38]	6,3%	6,0%	4,7%	6,4%
Інфляція (%) [39]	6,6%	9,78%	5,05%	5,14%

Азійська фінансово-економічна криза 1997-98 рр та її наслідки для економіки Індонезії

Проаналізуємо, як поведилась економіка Індонезії під час економічних криз 1997-98 рр. та 2008-09 рр. В обох випадках, Індонезія зустріла кризу швидко зростаючи економічно. У 1997 році було десятиліття історично високого зростання, та три декади міцних економічних показників. У 2008 році була майже декада помірковано високого економічного зростання. Але розвитку криз були дуже різними. Економічне зростання колапсувало у 4 кварталі 1997 року, та продовжувало бути різко негативним у перших двох кварталах 1998 року, після чого було повільне та нестабільне відновлення протягом декількох кварталів. Вплив на реальну економіку був драматичний, коли падіння темпів зростання склало близько 20 відсоткових пунктів між 1996 та 1998 роками. Якщо вимірювати у щорічних поквартальних даних, падіння було ще більшим. Це було найбільше падіння росту у сучасній економічній

історії. ВВП Індонезії скоротився на 13,1% у 1998 році, та зріс лише на 0,8% у 1999 році [40].

У порівнянні з цим, у період світової кризи 2008-09 рр. зростання ВВП уповільнився з 6,5% до 4,5% [41].

Важливо відмітити, що на секторальному рівні, показники сільського господарства підтримувалися на високому рівні. Таким чином, постачання продуктів харчування не постраждало, тому в цілому було менше соціально-економічної напруги, особливо для бідних верств населення. (Сільськогосподарське виробництво було також міцним протягом «майже кризи» 1980х років. (Цей сектор економіки Індонезії також був вражений у меншій мірі протягом економічної та політичної кризи середини 1960х років). Звичайно, важливість сільського господарства суттєво зменшилася протягом цього періоду, та у 2008-09 рр. його частка у ВВП склала 1/3 від рівня середини 1960х. Проте, доступність продуктів харчування залишається гострим соціальним питанням, особливо в періоди економічно невизначеності та політичної напруги. Таким чином, виробництво сільськогосподарської продукції не сильно постраждало у цей період, та відповідно, було менш загальної соціально-економічної напруги, особливо серед бідних верств населення [42].

Ключовим фактором у ході Азійської фінансово-економічної кризи була втеча капіталу, яка почалась у третьому кварталі 1997 року, та прискорила у наступні три квартали. Це спричинило тиск на обмінний курс, коли Банк Індонезії, навчившись з дорогої помилки Банку Таїланду, швидко відпустив у «вільне плавання» раніше міцно керований курс. Падіння курсу було справді вражаючим: від докризового рівня курсу у 2500 рупій за долар, курс досягнув найнижчого показника у 17500 рупій за долар на початку 1998 року. Ані банківський сектор, який був лібералізований у стилі «великого вибуху» декадою раніше, ані корпоративний сектор, неспроможні витримати колапс такого розміру.

В Індонезії фінансова криза в Азії в 1997/98 рр. була спричинена раптовою втечею капіталу з країни, що призвело до того, що національна валюта рупія суттєво знецінилася до долара США. Незабаром за знеціненням настала національна банківська криза, яка закінчилася національною економічною кризою. Завдяки знеціненню рупії та підвищенню процентної ставки (як безпосередня відповідь монетарної політики влади в той час для припинення втечі капіталу) криза вразила соціальні групи середнього та високого рівня доходу, такі як працівники фінансово-банківського сектору та великих промислових підприємств, які сильно залежать від кредитів банківських чи інших фінансових установ та імпорту. Через кілька місяців внутрішня інфляція почала зростати, і це супроводжувалось зростанням безробіття через те, що було звільнено багато працівників фірм та підприємств, що постраждали від кризи, що призвело до значного збільшення рівня бідності в 1998 році [43].

Індонезія разом з Південною Кореєю була у числі країн найбільш вражених кризою. Індонезійська економіка занурилась у глибоку рецесію у 1998 році, коли падіння ВВП склало 13,7% [35].

Найбільше падіння були у секторі будівництва (-39,8%), фінансовому секторі (-26,7%), торгівлі, та готельно-ресторанному бізнесі (-18,9%). Інші сектори які показали суттєве скорочення були промислове виробництво (-12,9%), та транспорт та комунікації (-12,8%). Видобуток корисних копалин та сфера послуг показали падіння приблизно на 4,5 відсотка. Сільськогосподарський та сектор комунальних послуг все ще показали позитивне зростання приблизно на 0,2% та 3,7% відповідно [44].

Практично всі закордонні запозичення були незахищеними, виходячи з припущення, що Банк Індонезії може підтримувати свою квазі-фіксовану ставку. Офіційний банківський сектор, таким чином, був паралізований, та більша частина економіки, особливо будівництво та імпортозаміщуюче виробництво, зупинились. Цей колапс стався на тлі, і

частково спричинив швидке прискорення інфляції, яка на короткий період перетворилася на гіперінфляцію. Ця криза також була дуже погано регульована, як в межах країни так й на міжнародному рівні. МВФ «надмірно регулював» кризу, вимагаючи бюджетну жорсткість, на додаток до прояву недостатньої політичної чутливості у ключові періоди. Потім президент Сухарто, який керував усіма аспектами Індонезійського уряду та військових, вже послабив владу його талановитої команди технократів та підірвав народну підтримку свого режиму через кричущу корупцію та «кумівство». Він був вимушений залишити владу в травні 1998 року на тлі широких вуличних протестів.

Світова економічна криза 2008-09 рр. та економіка Індонезії

Економічний розвиток Індонезії під час світової економічної кризи 2008-09 рр. суттєво відрізнялися від кризи 1997-98 рр., відносно економічного росту, обмінного курсу, інфляції, та практично будь-якого іншого економічного показника. Навіть у найбільш важкий період, у четвертий квартал 2008 року, економіка продовжувала зростати. Криза 2008-09 рр. виникла за межами регіону, у західних фінансових столицях. У той час, як спостерігалася певна нервозність на індонезійському фінансовому ринку, втеча капіталу внаслідок цього була поміркованою, та банківський сектор залишився непошкоджений.

Єдиний реально загрозливий період був наприкінці 2008 та початку 2009 року. Фондова Біржа Джакарти впала приблизно на 50% наприкінці 2008 року, та була закрита на деякий період. Зростання у банківському кредитуванні різко знизилося, від щорічного рівня приблизно у 32% до кризи до 10%. Банківська впевненість також різко впала, що можна продемонструвати тим фактом, що непогашені міжбанківські запозичення впали з 206 трлн. рупій у грудні 2007 року до 84 трлн. рупій у грудні 2008 року. Тому банки прагнули виправити свої баланси шляхом підняття процентних ставок. Інфляція трималася під контролем, та обмінному курсу

дозволили плисти вниз, знизившись за цей період приблизно на 33%. Це було порівнянним з падінням у інших країнах що розвиваються, а також країнах які експортують сировину, включно розвинуті країни, такі як Австралія. Більше того, Індонезія вже десятиліття до цього застосовувала режим з плаваючою ставкою. Таким чином, зниження такого масштабу не мало серйозних фінансових наслідків, окрім короткого періоду ринкових збурень на початку 2009 року. Це, до речі, допомогло пом'якшити негативні наслідки глобальної економічної кризи та також короткострокового падіння у споживчих цінах. В додаток, у порівнянні до попереднього періоду, країна була зараз менш вразлива до кризи, згідно ключових економічних показників. У свою чергу, відсутність колапсу банківської системи та помірковане уповільнення економічного зростання у 2008-2009 рр., привели до обмеженого фіскального стресу, на відміну від 1997-98 рр., коли державний борг несподівано зріс до приблизно 100% ВВП. Насправді, фіскальна розсудливість за 2000–2008 рр. означала, що уряд відновив довіру до фіскальної політики та має певний простір для експансивної фіскальної політики. Схожим чином, хоча шлях до повної незалежності центрального банку з 1999 року був ускладнений, «Банк Індонезії» також відновив розумний ступінь достовірності на ринках, а також був спроможний прийняти експансивну грошово-кредитну політику у 2008-09 рр. Демократичні процеси та інституції у Індонезії подолали ці потрясіння ефективно. Були проведені національні парламентські та президентські вибори у 2009 році, та адміністрація Юдхойоно (Yudhoyno) впевнено повернулася до влади. У 1997-98 рр. режим Сухарто показав, що він все більше поза зв'язком з громадською думкою. Протягом цього десятиліття більшість його ключових економічних радників все більше відходили від праці, та бізнес-імперії родини Сухарто стали глибоко непопулярні. Керування кризою з боку Сухарто стало все більш жартівним наприкінці 1997 року. Один основний негативний фактор у 2008-09 рр. був,

звичайно, стан світової економіки, на відміну від ситуації 1997-98 рр., коли світова економіка була незначно вражена Азійською фінансовою кризою. Таким чином, наприкінці 90-х, підвищена конкурентоспроможність внаслідок великого знецінення реального валютного курсу значно посилила конкурентоспроможність, що призвело до сильного зростання експорту і, отже, відновлення експорт-орієнтованого зростання. У 2008-09 рр. така стратегія була недоступна, хоча Китай та Індія підтримували своє економічне зростання, і, отже, зниження світових цін на споживчі товари було нетривалим [45].

Слід помітити, що майже усі ключові країни Східної, Південно-Східної та Південної Азії змогли запобігти економічного спаду під час світової економічної кризи 2008-09 рр. Наведемо конкретні економічні дані:

Таблиця 5

Економічне зростання у країнах, що розвиваються у 2007-2010 рр.

	2007	2008	2009	2010
Східна Азія та Тихоокеанський регіон:	11,4%	8,0%	6,8%	8,1%
- КНР	13,0%	9,0%	8,4%	9,0%
- Індонезія	6,3%	6,2%	4,5%	5,6%
- Тайланд	4,9%	2,2%	-2,7%	3,5%
Східна Європа та Центральна Азія	7,1%	4,2%	-6,2%	2,7%
Південна Азія:	8,5%	5,7%	5,7%	6,9%
- Індія	9,1%	6,1%	6,0%	7,5%
- Пакистан	5,7%	2,0%	3,7%	3,0%
- Бангладеш	6,4%	6,2%	5,9%	5,5%
Латинська Америка та Карибський басейн	5,5%	3,9%	-2,6%	3,1%
Близький Схід та Північна Африка	5,9%	4,3%	2,9%	3,7%
Африка на південь від Сахари	6,5%	5,1%	1,1%	3,8%

Джерело: за даними Світового Банку [46]

До кінця 2008 року, країни, такі як, Тайланд, Малайзія, Сінгапур, Філіппіни та Індонезія все ще показували певну стійкість до кризи. Проте, у першому кварталі 2009 року всі вони відчували погіршення економічних показників, окрім Індонезії.

Хоча економічні показники інших країн Південно-Східної Азії значно погіршилась, особливо протягом перших місяців 2009 року, Індонезія мала не тільки позитивні, але й дещо вищі темпи зростання ВВП протягом другого та третього кварталів 2009 року. Однак загалом офіційні дані показують, що темпи зростання індонезійської економіки знаходились на рівні 4,5 відсотка, що було дещо нижче темпів зростання, досягнутих у 2008 році (табл. 5). Це може свідчити про те, що на економіку Індонезії також вплинула рецесія світової економіки у 2008/09 рр., але тим не менше країна змогла зберегти позитивні темпи економічного зростання протягом кризового періоду.

Крім того, як показано в таблиці 5, крім Індонезії, в регіоні було ще декілька країн, таких як Китай, Індія, Пакистан та Бангладеш, яким також вдалося пом'якшити вплив кризи на їх внутрішню економіку. Цікаво, що таблиця показує, що серед країн, що розвиваються, країни Азії та Тихоокеанського регіону мали набагато кращі показники економічного розвитку під час світової економічної кризи 2008-09 рр., ніж в інших регіонах світу під час кризи. Звичайно, можна навести про багато пояснень, зокрема, про те, що вплив світової економічної кризи на внутрішню економіку тієї чи іншої країни сильно пов'язаний зі ступенем інтеграції конкретної країни у світову економіку.

На даний момент вже добре відомо, що Індонезія не тільки пододала світову економічну кризу 2008-09 рр. краще ніж більшість інших країн світу, але й економічний розвиток під час світової економічної кризи в Індонезії був значно інший ніж під час Азійської фінансової кризи 1997-98 рр.

Згідно багатьох дискусій та досліджень, для цього були різні причини, й найбільш важливі це наступні:

1) з регіональної перспективи, економіка Індонезії показувала добрі показники у роки, які передували 2008 року (один з найліпших показників зростання економіки в Азії після Азійської кризи 1997-98 рр до 2008 року, особливо у період 2005-2008 рр.);

2) банківський сектор залишався у доброму стані (чого не було у роки перед Азійською фінансовою кризою 1997-98 рр);

3) споживчі ціни залишалися стабільними, дозволяючи Банку Індонезії пом'якшувати монетарну політику (що є важливим для споживчого росту);

4) Зовнішньоекономічна позиція Індонезії залишалася стійкою, зовнішні фінансові зобов'язання країни виповнювалися, та резерви іноземних валют незначно зростали;

5) Державні фінанси Індонезії – стабільні (чого не було протягом Азійської кризи 1997-98 рр), дозволяючи політикам швидко рухатись, щоб компенсувати наслідки глобального спаду для Індонезії за допомогою фіскальних стимулів;

6) Також, засновуючись на досвіді кризи 1997-98 рр, застережлива політика уряду Індонезії, банків та корпорацій, протягом 2000х років, в результаті призвела до низького рівня боргів та обмежених потреб у рефінансуванні. Це особливо добре послужило для країни наприкінці 2008 року та початку 2009 року, коли ліквідність посилилася у всьому світі;

7) У порівнянні з деякими Азійськими країнами, Індонезія це відносно «закрита економіка»;

8) Споживачі продовжували споживчі витрати, незважаючи на той факт, що банки зробили умови кредитування більш жорсткими наприкінці 2008 року.

9) виходячи з досвіду азіатської кризи 1997/98 рр., цього разу індонезійський уряд реагував швидше та активніше, реагуючи відповідними заходами на кризу, наприклад забезпечуючи стимул через фіскальну та монетарну політику.

У той час, основні причини, які надає Азійський Банк Розвиту, які зробили Індонезію стійкою перед кризою 2008/09 рр. були наступні [47]:

1) вплив на доходи від падіння споживчих цін був пом'якшений тим фактом, що у попередні роки були зафіксовані рекордно високі ціни на саме такі споживчі товари, що дозволило домогосподарствам у сільській місцевості зробити заощадження, які допомогли їх пом'якшити зростання цін;

2) Оскільки глобальна рецесія була відносно короткою за часом, впливу від негативних світових процесів вдалося уникнути;

3) належне ведення економічної політики уряду за минулі роки дало йому простір для більш швидких та ефективних політичних заходів, ніж у попередніх епізодах зовнішніх шоків;

4) баланси банківського, корпоративного та побутового секторів були набагато сильнішими.

Тобто, глобальна економічна криза 2008-09 рр. яка уперше почалась у 2007 році, як фінансова криза у США, а потім, декілька місяців після цього розповсюдилася по всьому світу, ця криза вплинула на багато країн світу, включаючи Індонезію. У той час, як багато інших країн регіону почали показувати суттєве уповільнення економічного росту у першому кварталі 2009 року, економічне зростання у Індонезії почало уповільнюватись лише в останньому кварталі 2009 року. Проте, Індонезія змогла підтримувати своє економічне зростання вище 0% у 2009 році, хоча воно було більш слабким у порівнянні з економічним ростом у 2008 році, або нижче, ніж середні темпи росту, починаючи з того, як країна вийшла з Азійської кризи 1997-98 рр. Незважаючи на те, що повідомлялось про

звільнення багатьох робітників в офіційному секторі економіки, - офіційний (відкритий) рівень безробіття не зріс суттєво. Навіть, у серпні 2009 року рівень безробіття понизився у порівнянні з рівнем лютого 2009 року. Найбільш ймовірна причина для цього була в тому, що більшість (або навіть усі) зі звільнених робітників перейшли працювати у «тіньовий сектор» економіки, або як низькооплачувані робітники, або як власники мікро- та малого бізнесу. Причина, як вважається, полягає у тому, що Індонезія не має системи соціального захисту, такої яка відома на Заході, що надає захист від безробіття для тих, хто шукає працю.

Наведемо порівняльний аналіз економічного розвитку та економічної політики в Індонезії у таблиці 6.

Таблиця 6

**Індонезія під час економічних криз 1997-98 та 2008-09 рр. –
порівняльний аналіз:**

Показник	Азійська фінансово-економічна криза 1997-98 рр.	Світова економічна криза 2008-09 рр.
1. Походження кризи	Поєднання внутрішніх та зовнішніх факторів	Майже повністю зовнішнє походження
2. Міжнародна економіка	в активному стані	зростання погіршується; нестабільні ринки капіталу
3. Уповільнення росту ВВП	Приблизно 20%	Приблизно 2%
4. Обмінний курс національної валюти	Колапс приблизно на 80%	Помірковане знецінення, приблизно на 33%, потім повернення до попереднього курсу
5. Потоки капіталу	Крупний відтік капіталу	Поміркована втеча капіталу
6. Стан зовнішньої торгівлі	Стрімкий спад від дефіциту поточного рахунку до активного сальдо	Імпорт та експорт знизились помірковано
7. Фінансовий сектор	Глибокий колапс, суттєві проблеми у основних банків	Залишився неушкодженим в ході кризи; ніяких суттєвих колапсів
8. Фондовий ринок	Глибока криза	Стрімкий, але тимчасовий спад
9. Інфляція	Тимчасова втрата фінансового контролю, короткострокова	Інфляція помірковано висока, але спадала по мірі розвитку кризи

	гіперінфляція	
10. Фінансова політика	Від невеликого активного сальдо до суттєвого дефіциту; стрімке зростання державного боргу.	Еволюція від невеликого дефіциту до більш великого, але поміркованого дефіциту
11. Сільське господарство	Вплив засухи, побоювання рисової кризи	Гарний врожай рису, комерційні культури не постраждали від кризи
12. Ринок праці	Гнучкий, основний вплив через реальні зарплатні	Більш жорсткий, але вплив кризи мінімальний
13. Мережа соціального захисту	Недостатня, погано розвинута	Досить добре розвинена
14. Політичний та інституціональний контекст	Дуже нестабільно, колапс режиму Сухарто, інституціональний вакуум	Політична система добре розвинута, стабільна, стабільні вибори 2009 року
15. Міжнародна підтримка	Обмежена, протиріччя з МВФ	Тісніші стосунки, відсутність порушень потоків допомоги

Джерело: власні дослідження

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Те, як країни долають економічні кризи – це важливий індикатор якості та стійкості інституцій країни, якості економічної політики уряду, а також можливостей до адаптації бізнесу та домогосподарств до умов економічної кризи. У цьому питанні, Індонезія це відмінний об’єкт для дослідження. Індонезія пережила дві хвилі економічних криз, у середині 1960х років та у 1997-98 рр., у той же час вона успішно уникла двох загроз економічних криз, у середині 1980х, коли спостерігався колапс у цінах на сировину (нафта – це важливий експортний товар Індонезії), та під час світової економічної кризи 2008-09 рр. З одного боку Індонезія сильно постраждала від азійської фінансово-економічної кризи 1997-98 рр., з іншого боку світова криза 2008-09 рр. не сильно пошкодила економіку Індонезії. Під час світової кризи 2008-09 рр. економічне зростання в Індонезії лише незначно уповільнилося, та країна пододала загрози світової кризи у відносно гарній формі. Економічне зростання у Індонезії швидко повернулося до докризового рівня, та її

макроекономічна передбачливість була визнана фахівцями. Хоча й результати обох криз для економіки країни були різними, ці дві кризи були звичайно взаємопов'язані, у тому сенсі, що вони були болісним досвідом вивченим з попереднього періоду. У фінансовому секторі зараз є набагато більша обережність та краще регулювання. Центральний Банк зараз має більшу незалежність, та він поступово сприймає основи, що відповідають сучасній найкращій практиці таргетування інфляції та гнучкості обмінного курсу. Традиційна фіскальна розсудливість у країні була відновлена після надзвичайно дорогих фінансових наслідків 1998 року.

У той же час, події 2008-09 рр. показують, що подолання кризи це незмінно комбінація грамотного керування економікою та правильної макроекономічної політики та щастя. Якщо під час Азійської фінансової кризи 1997-98 рр. «усе відбувалося неправильно», «не щастило», як на центральному рівні у відповідь на кризу, так й на периферії, то у 2008-09 рр. – «щастило». Світова економіка уповільнилася стрімко, проте Індонезія менш «вразлива» від світової економіки, чим її сусіди, особливо у світових виробничих мережах споживчих товарів тривалого користування. Ціни на споживчі товари у країні залишались плавучими, значною мірою завдяки постійному сильному зростанню Китаю протягом цього періоду. Сільське господарство Індонезії витримало світову кризу 2008-09 рр теж добре.

Тобто, ключовий фактор у різних наслідках для економіки Індонезії у ході розвитку Азійської фінансової кризи 1997-98 рр. та світової економічної кризи 2008-09 рр. полягає у випадковому поєднанні «щастя» та «гарного керування». Протягом статті ми оглядово розглянули ці два фактори. Але важливо відмітити, що ці дві кризи для Індонезії біли взаємопов'язані. Як добре відомо, кризи примушують уряди, політиків та бізнес переглядати свої стратегії. Уряди намагаються точно визначити та виправити прогалини в економічній політиці, такі як слабо регульована банківська система або недостатньо ефективний центральний банк. Бізнеси,

банки та домогосподарства стають менш схильними до ризиків. Є декілька факторів які сприяли гарному керуванню економікою Індонезії під час світової кризи 2008-09 рр., які в свою чергу пом'якшили вплив кризи. Найбільш важливий фактор – це загальна розумна, ефективна макроекономічна політика. Фінансова політика була надзвичайно розсудливою з 2000 року, і наступні адміністрації були спроможні протистояти вимогам більших витрат. Це дало уряду довіру в управлінні державним боргом та певний простір для реалізації пакетів фіскальних стимулів наприкінці 2008 року та на початку 2009 року. Фінансова політика також більш добре керувалась, з незалежним центральним банком та більш гнучким обмінним курсом. Ці обидва фактори були позитивними елементами, хоча їх важливість не треба перебільшувати. Банк Індонезії мав постійні проблеми під час своєї першої декади «незалежності», та його метою було підтримання інфляції на одному рівні з основними торговими партнерами Індонезії.

Гнучкість валютного курсу також мала свої межі, і центральний банк, зрозуміло, не хотів дозволяти курсу занадто сильно падати з огляду на недавню історію.

Другий фактор полягав у тому, що фінансовий сектор залишився непошкоджений. Це ключова різниця у порівнянні з 1997-98 рр. Банки та корпоративний сектор не були сильно залучені, не спостерігалось загального зниження цін на активи, а індонезійські банки практично не мали зв'язку з проблемними активами та фінансовими ринками США та Великобританії. Хоча й спостерігалася деяка нервозність на індонезійських фінансових ринках, уряд швидко розширив механізм гарантування депозитів, та уряд був вимушений рятувати лише один незначний банк, «Банк Сторіччя» (Bank Century). Саме уряд Індонезії можна похвалити за цей успішний розвиток подій, оскільки фінансове регулювання значно покращилося після катастрофічного краху десятиліттям раніше.

По-третє, політичні умови в країні були сприятливими у 2008-09 рр. Уряд розглядався, як легітимний. Було загальне розуміння у суспільстві, що, як і в середині 1980х, основні причини кризи були зовнішні. Й хоча були постійні звинувачення у корупції, на відміну від кінця ери Сухарто, вони не були спрямовані переважно на президента та його сім'ю.

Досвід Індонезії показує, що правильна та відповідальна, ефективна макроекономічна політика уряду під час світових криз має дуже важливе значення для національної економіки відповідної країни. Досвід Індонезії у успішному подоланні та уникненні світової кризи 2008-09 рр. – є цікавим та корисним для урядів, комітетів та міністерств економічного розвитку, а також для вчених-економістів в Україні та в інших країнах світу.

Література

1. Александр Андреевич Губер (К шестидесятилетию со дня рождения). Основные труды члена-корреспондента АН СССР А. А. Губера. Народы Азии и Африки. 1962. № 2. С. 251–255.
2. Губер А. А. Индонезия: социально-экономические очерки. Москва; Ленинград: Гос. соц.-экон. изд-во, 1932. 279 с.
3. Малайско-индонезийские исследования. Сборник статей памяти А. А. Губера. Москва: Наука, 1977. 251 с.
4. Чуфрин Г. И., Шабалина Г. С. Формирование конгломератов – новый этап развития капитализма в Индонезии. Юго-Восточная Азия: развитие капитализма: сб. ст. Москва, 1987. С. 62–80.
5. Антипов В. И. Индонезия. Экономико-географические районы. Москва: Мысль, 1967. 263 с.
6. Архипов В. Я. Экономика и экономическая политика Индонезии. (1945–1968). Москва: Наука, 1971. 438 с.
7. Новиков К. В. Развитие национальной промышленности. Республика Индонезия. 1945-1960. Москва, 1961. С. 234–261

8. Сотников Ю. А. Сельское хозяйство и аграрный вопрос. Республика Индонезия. 1945-1960. Москва, 1961. С. 262–301.
9. Шабалина Г. С. Борьба за экономическую независимость и экономическая политика индонезийского правительства. Республика Индонезия. 1945-1960. Москва, 1961. С. 185–233.
10. Пахомова Л. Ф. Индонезия: выбор модели социально-экономического развития. Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. 2010. № 14. С. 122–144.
11. Галушка-Адайкин А. Р. Основные аспекты развития Республики Индонезия в период средней Постреформации // Вестн. Удмуртского ун-та. Сер.: История и филология. 2014. № 3. С. 150–155.
12. Галушка-Адайкин А. Р. Основные векторы развития Республики Индонезия в эпоху ранней Постреформации // Вестн. Марийского гос. ун-та. Сер.: Исторические науки. Юридические науки. 2015. № 1. С. 14–17.
13. Шкваря Л. В. Экономика Индонезии: современные тенденции // Мировая экономика и международные отношения. 2013. № 11. С. 62–69.
14. Попов А. В. Экономика Индонезии: современное состояние и тенденции развития. Москва: НОЧУ ВПО Институт стран Востока, 2019. 372 с.
15. Попов А. В. Шариатский сектор экономики Индонезии. Юго-Восточная Азия в 2003 г. Москва, 2004. С. 179–190.
16. Попов А. В. Перспективы атомной энергетики Индонезии // Вестн. Атомпрома. 2017. № 5. С. 22–32.
17. Попов А. В. Тенденции развития горнодобывающей промышленности Индонезии // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. Вып. 21, Юго-Восточная Азия 2012–2013 гг. Москва, 2013. С. 296–332.

18. The Indonesian Economy During the Soeharto Era / ed. by A. Booth, P. McCawley. Kuala Lumpur; Melbourne: Oxford University Press, 1981. 329 p.
19. Richard R. Indonesia: The Rise of Capital // Journal of Southeast Asian Studies. 1989. Vol. 20. P. 106–108.
20. Booth A. The Indonesian Economy in the Nineteenth and Twentieth Centuries. London: Palgrave Macmillan, 1998. 377 p.
21. Indonesia beyond Suharto: Polity, Economy, Society, Transition / ed. by D. K. Emmerson. London; New York: Routledge, 1999. 395 p.
22. Hill H. The Indonesian Economy. 2-nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 289 p.
23. Dick H., Houben J. H., Lindblad T., Thee K. W. The Emergence of a National Economy: An Economic History of Indonesia, 1800–2000. Honolulu: University of Hawaii Press, 2002. 304 p.
24. Recollections: The Indonesian Economy, 1950s-1990s / ed. by K. W. Thee. Singapore: ISEAS Publishing, 2003, 282 p.
25. Lindblad J. T. Bridges to New Business: The Economic Decolonization of Indonesia. Leiden: KITLV Press, 2008. 266 p.
26. Thee K. W. Indonesia's Economy since Independence. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2012. 307 p.
27. Diagnosing the Indonesian Economy: Toward Inclusive and Green Growth / ed. by H. Hill, M. E. Khan and J. Zhuang. Manila: Anthem Press, 2013. 504 p.
28. Davidson J. S. Indonesia's Changing Political Economy: Governing the Roads. New York: Cambridge University Press, 2015. 312 p.
29. Booth A. Economic Change in Modern Indonesia: Colonial and Post-colonial Comparisons. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 272 p.

30. Kartasmita G., Stern J. J. *Reinventing Indonesia*. Singapore: World Scientific, 2016. 291 p.
31. Bulletin of Indonesian Economic Studies. URL: <https://indonesia.crawford.anu.edu.au/bies>. Дата звернення 3.12.2020.
32. List of countries by GDP (PPP). Wikipedia, the free encyclopedia. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)#Lists](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)#Lists). Date of the application 1.11.2020.
33. Попов А. В. Экономика Индонезии: современное состояние и тенденции развития. Москва: НОЧУ ВПО Институт стран Востока, 2019. 372 с.
34. List of countries and dependencies by population. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population. Date of the application 3.11.2020.
35. Evolution: Annual GDP Indonesia. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Date of the application 3.11.2020.
36. Statistics on World Economy: 1-2008 AD. Maddison Project Database. URL: <http://www.ggd.net/maddison/Maddison.htm>. Date of the application 5.11.2020.
37. Asian Financial Crisis in Indonesia. URL: <https://www.indonesia-investments.com/culture/economy/asian-financial-crisis/item246#:~:text=The%20Indonesian%20Crisis%20Begins&text=When%20pressures%20on%20the%20Indonesian,had%20been%20in%20June%201997>. Дата звернення 9.11.2020.
38. Indonesia GDP – Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Дата звернення 2.12.2020.
39. Harvie C. *Indonesia: recovery from economic and social collapse*. URL:

<https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1007&context=commwkpapers>. Date of the application 12.11.2020.

- 40.Indonesia GDP – Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Дата звернення 2.12.2020.
- 41.Indonesia GDP – Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Дата звернення 2.12.2020.
- 42.Hill H. The Best of Times and the Worst of Times: Indonesia and Economic Crises. Australian National University: Working Papers in Trade and Development. 2012. № 3. PP. 5–6.
- 43.Tambunan T. T. The Indonesian Experience with Two Big Economic Crises. Modern Economy. 2010. № 1. PP. 156–167.
- 44.Feridhanusetyawan T., Aswicahyono H., Anas T. The Economic Crisis and the Manufacturing Industry: The Role of Industrial Networks. CSIS Working Paper Series. Jakarta, 2000. P. 123.
- 45.Tambunan T. T. The Indonesian Experience with Two Big Economic Crises. Modern Economy. 2010. № 1. PP. 156–167.
- 46.Global Economic Prospects: Crisis, Finance, and Growth. 2010. Washington: World Bank Report, 2010. 167 p.
- 47.Impact and Policy Responses: Indonesia, Philippines and Thailand. ADB Regional Forum on the Impact of Global Economic and Financial Crisis. January 2010, ADB Headquarters, Manila. Manila, 2010. 37 p.

References

1. Guber A. A. (1962) (For the 60th Birthday). Major works of Corresponding Member of the USSR Academy of Sciences A.A. Guber. *Narody Afriki i Azii*. Vol.2, pp.251-255
2. Guber A.A. (1932) "Indonesia: socio-economic essays", 279p.

3. "Malaysian-Indonesian research" (1977). Sbornik statey pamiati A.A. Gubera, 251p.
4. Chufirin G.I., Shabalina G.S. (1987) "The formation of conglomerates - a new stage in the development of capitalism in Indonesia", Yugo-Vostochnaya Asia: razvitie kapitalizma, pp.62-80
5. Antipov V.I. (1967) "Indonesia. Economic-geographical regions", 263p.
6. Arhipov V.Ya. (1971) "The Economy and the economic policy of Indonesia (1945-1968)", Nauka, 438p.
7. Novikov K.V. (1961) "The Development of national industry", Respublika Indonesia, 1945-1960, pp.234-261
8. Sotnikov Yu.A. (1961) "Agriculture and the agrarian question", Respublika Indonesia. 1945-1960, pp.262-301
9. Shabalina G.S. (1961) "The Struggle for Economic Independence and the Economic Policy of the Indonesian Government", Respublika Indonesia 1945-1960, pp.185-233
10. Pakhomova L.F. (2010) "Indonesia: the choice of the model of social-economic development", Yugo-Vostochnaya Asia: aktualniye problemy razvitiya, vol.14, pp.122-144.
11. Galushka-Adaykin A.P. (2015) "The major vectors of development of the Republic of Indonesia in the epoch of the early Post-Reformation", Vestnik Mariyskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya "Istoricheskiye nauki. Yuridicheskiye nauki", vol.1, pp.14-17.
12. Galushka-Adaykin A.P. (2014) "The major vectors of development of the Republic of Indonesia in the epoch of the early Post-Reformation", Vestnik Mariyskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya "Istoriya i filologiya", vol.3, pp.150-155
13. Shkvaria L.V. (2013) "The Economy of Indonesia: modern tendencies", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnoshenia, vol.11, pp.62-69

14. Popov A.V. (2019) "Economy of Indonesia: modern state and tendencies of development", Institut stran Vostoka, 372p.
15. Popov A.V. (2004) "Shariah Sector of Indonesia Economy", Yugo-Vostochnaya Asia v 2003g., pp. 179–190.
16. Popov A.V. (2017) "Indonesia's Nuclear Power Outlook", Vestnik Atomproma, vol.5, pp. 22–32.
17. Popov A. V. (2013) " Indonesian Mining Trends", Yugo-Vostochnaya Asia: aktualniye problem razvitiya, vol 21, Yugo-Vostochnaya Asia 2012-2013, pp. 296–332.
18. The Indonesian Economy During the Soeharto Era / ed. by A. Booth, P. McCawley. Kuala Lumpur ; Melbourne: Oxford University Press, 1981. 329 p.
19. Richard R. Indonesia: The Rise of Capital. Journal of Southeast Asian Studies. 1989. Vol. 20. P. 106–108.
20. Booth A. The Indonesian Economy in the Nineteenth and Twentieth Centuries. London: Palgrave Macmillan, 1998. 377 p.
21. Indonesia beyond Suharto: Polity, Economy, Society, Transition / ed. by D. K. Emmerson. London; New York: Routledge, 1999. 395 p.
22. Hill H. The Indonesian Economy. 2-nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 289 p.
23. Dick H., Houben J. H., Lindblad T., Thee K. W. The Emergence of a National Economy: An Economic History of Indonesia, 1800–2000. Honolulu: University of Hawaii Press, 2002. 304 p.
24. Recollections: The Indonesian Economy, 1950s-1990s / ed. by K. W. Thee. Singapore: ISEAS Publishing, 2003, 282 p.
25. Lindblad J. T. Bridges to New Business: The Economic Decolonization of Indonesia. Leiden: KITLV Press, 2008. 266 p.
26. Thee K. W. Indonesia's Economy since Independence. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2012. 307 p.

27. Diagnosing the Indonesian Economy: Toward Inclusive and Green Growth / ed. by H. Hill, M. E. Khan and J. Zhuang. Manila: Anthem Press, 2013. 504 p.
28. Davidson J. S. Indonesia's Changing Political Economy: Governing the Roads. New York: Cambridge University Press, 2015. 312 p.
29. Booth A. Economic Change in Modern Indonesia: Colonial and Post-colonial Comparisons. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 272 p.
30. Kartasasmita G., Stern J. J. Reinventing Indonesia. Singapore: World Scientific, 2016. 291 p.
31. Bulletin of Indonesian Economic Studies. URL: <https://indonesia.crawford.anu.edu.au/bies>. Date of the application 3.12.2020.
32. List of countries by GDP (PPP). Wikipedia, the free encyclopedia. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)#Lists](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)#Lists). Date of the application 1.11.2020.
33. Popov A.V. (2019) "The Economy of Indonesia: the modern state and tendencies of development", NOChU VPO Institut stran Vostoka, 372p.
34. List of countries and dependencies by population. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population. Date of the application 3.11.2020.
35. Evolution: Annual GDP Indonesia. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Date of the application 3.11.2020.
36. Statistics on World Economy: 1-2008 AD. Maddison Project Database. URL: <http://www.ggdcc.net/maddison/Maddison.htm>. Date of the application 5.11.2020.

37. Asian Financial Crisis in Indonesia. URL: <https://www.indonesia-investments.com/culture/economy/asian-financial-crisis/item246#:~:text=The%20Indonesian%20Crisis%20Begins&text=When%20pressures%20on%20the%20Indonesian,had%20been%20in%20June%201997>. Date of the application 9.11.2020.
38. Indonesia GDP – Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Date of the application 2.12.2020.
39. Harvie C. Indonesia: recovery from economic and social collapse on economic and social collapse. URL: <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1007&context=commwkpapers>. Date of the application 12.11.2020.
40. Indonesia GDP – Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Date of the application 2.12.2020.
41. Indonesia GDP – Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/indonesia>. Date of the application 2.12.2020.
42. Hill H. The Best of Times and the Worst of Times: Indonesia and Economic Crises. Australian National University: Working Papers in Trade and Development. 2012. № 3. PP. 5–6.
43. Tambunan T. T. The Indonesian Experience with Two Big Economic Crises. *Modern Economy*. 2010. № 1. PP. 156–167.
44. Feridhanusetyawan T., Aswicahyono H., Anas T. The Economic Crisis and the Manufacturing Industry: The Role of Industrial Networks. CSIS Working Paper Series. Jakarta, 2000. P. 123
45. Tambunan T. T. The Indonesian Experience with Two Big Economic Crises. *Modern Economy*. 2010. № 1. PP. 156–167.

46. Global Economic Prospects: Crisis, Finance, and Growth. 2010. Washington: World Bank Report, 2010. 167 p.
47. Impact and Policy Responses: Indonesia, Philippines and Thailand. ADB Regional Forum on the Impact of Global Economic and Financial Crisis. January 2010, ADB Headquarters, Manila. Manila, 2010. 37 p.